

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΙΥΡ. Ν. ΛΑΜΠΡΟΥ

4

1907

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS

*K.T.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006*

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

ΕΙΣ ΤΑ ΗΕΡΙ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΛΙΩΝΑΣ

Γράφων τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ Νέου Ἐλληνομνήμονος σ. 43⁴ κ. ἐ. πραγματείαν τὴν φέρουσαν ἐπιγραφὴν Τὰ τείχη τοῦ ισθμοῦ τῆς Κορίνθου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἔξεδωκα σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν σ. 47⁵ κ. ἐ. τὸν Χρησμὸν τοῦ Ἡέαριλου, ὃν ἐπειράθην νἀποδείξω ποιηθέντα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχ τῶν ὑστέρων ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου τῷ 1446 κτίσιν τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν τοῦ Ισθμοῦ, καὶ δὴ μεταξὺ τοῦ ἕτους ἐκείνου καὶ τοῦ 1449. Ἀλλ' εἰς τοὺς κώδικας, ἐξ ὅν ἔξεδωκα κατ' ἀντιβολὴν τὸν Χρησμὸν ἔχεινον, πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ δ Μαρχιανὸς Cl. VII cod. 22 δ ἐν ἔτει 1339(1) γραφεὶς ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Γεωργίου Κλόντζα¹. Ηεριλαμβάνεται δ' ἐν τῷ κώδικι τούτῳ δ Χρησμὸς μεταξὺ ἄλλων χρησμολογικῶν ἐν φ. 20⁶-20⁷α. Καὶ εἶνε μὲν τὸ ἀντίγραφον κακὸν, ἀλλὰ χάριν συμπληρώσεως τῆς ἐμῆς ἀντιβολῆς παραθέτω ἐνταῦθα τὰς ἐξ αὐτοῦ διαφόρους γραφὰς ἐν συγχρίσει πρὸς τὴν ἐν σ. 47⁵ τοῦ Β' Τόμου τοῦ Νέου Ἐλληνομνήμονος ἔκδοσιν.

Εἶνε δ' αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ κώδικος τοῦ Κλόντζα (K) πρὸς τὴν ἔκδοσιν (E) αἱ ἔξῆς:

σ. 47⁵-47⁶ στ. 2. τείχεος E: τείχνος K 3. τείνηξεται E: τείνηξεται K πλεῖστον οἰανοῦται τε E: πλείστον οἰανοῖται τε K ἐλάρια E: ἐλαρια K 9. ὥπερ E: ὥπερ K

10. Ἐλλάδα E: ἐλλάδει K 11. μέροιρ E: μέροιρ κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μέροις K γρυπιὸς E: γρυπιὸς K 12. πέρας E: πάρος K 13. ἐλκεσιπέπλων E: ἐλκέσι πέπλων K 14. κ' οὐκ ἔτ' ἔσσεται E: κούκι ἔτεσσεται K Ἐλλήνων E: ἐλλήνων κατὰ διόρθωσιν τοῦ πρῶτον γραφέντος ἐλλήνων K (καὶ 18) ἡξει E: ἡξη K

¹ "Ιδε περὶ αὐτοῦ Νέου Ἐλληνομνήμονος Τόμ. I" σ. 240.

13. ἐρωτὸς Ε: ἐρωνὶς Κ 16. Ὄταν Ε: ὅταν Ε
 πίτυν Ε: πίτην Κ δέξηται Ε: δέξηται κατὰ διόρθωσιν
 τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δέξεται Ε 17. ισθμοῦ Ε: ισ-
 θμού Κ γένος Ε: γένος κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον
 γραφέντος θένος Κ 17-18. οὐδανόθεν Ε: οὐνώθεν Κ
 18. μέτα Ε: μετά Κ 18-19. ὑποθήσει Ε: ὑποθηέσ-
 σει Κ 19. τέταρτον Ε: τέτρατον Κ.

Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προστεθῇ, ὅτι τὸ ν ἔχει πολλάκις
 τὸ σχῆμα τοῦ ν ἐν τῷ κώδικι (μαθέειν — τριαντοκράτορος —
 δύσμορον — κακόμορον — ἀχαιμενίδων — πλείστουν — ἐθνῶν —
 λαθρίδων — ἄξον — λύθρον — ἐνοσίχθουσος — πέδου).

Εἰς δὲ τὸν Χρησμὸν τοῦτον, ἀνεπίγραφον ὅντα ἐν τῷ κώ-
 δικῃ, ἔπονται τάδε·

Ἐρμηνεία: ~¹

(Ο)ύποτε τανυσίπεπλος ἀσπὶς Πελοποννησίων² βεβαίως ατήσεται·
 ἀλλὰ γε τειχέων ὄλοὸν ἐσσεῖται³ κράτος· οἱ⁴ κέν μιν ἐγείρουσιν, οὗτοι
 κατερείψουσι· δύσμορον⁵ γένος· Ἑλλήνων⁶ παραδιωχθήσεται· τεθνή-
 ξονται δ' ὁ τι πλεῖστοι⁷· ἐλώρια⁸ κείσονται, οἰωνοῖσι⁹ τε πᾶσι βρῶμα
 γενήσονται: ~

Τοο δὲ ἀνεπίγράφου Χρησμοῦ προηγεῖται ἐν φ. 205^a-205^b
 τοο. κώδικος «— Χρησμὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου». Εγράφη
 δὲ πάντως δὲ ψευδεπίγραφος οὗτος Χρησμὸς ἐν Πελοποννήσῳ
 βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀλωσιν καὶ εἶνε ἀπλῆ παραλλαγὴ
 τοῦ ἑτέρου. "Εχει δὲ ὡδε·

"Πλει γὰρ τότε πολυμήχανος ἀνὴρ, λειοπώγων, ξανθός τε, γρυ-
 πός, βραχὺς, πολιός, Ἑλλήνων ἀρχηγός· ὃ γε τειχίσει ισθμόν· τύχη
 δ' οὐκ ἔσται τούτου μέτα. Εἰς αὖθις γὰρ ὥραιότης, ισχὺς τειχέων

1. ἐρμηνεία	2. πελοποννησίων	3. ἐσεῖται	4. εἰ	5. διόρμορον
6. Ἑλλήνων	7. πλεῖστοι	8. Κατὰ διόρθωσιν τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος		
ἐλώρια	οἰωνοῖσι			
1. ήξει	λειοπώγων	2. πολυδές	ισθνὸν	3. μετά

όλεῖται τοξοφόρων ἀνδρῶν πάρα ἀρηιφίλων. 'Εντεῦθεν μέγα σθένος ἥδη μεγαλορρητόρων 'Ελλήνων ἐν μάχαις οὐκ ἔτ' ἐπεῖται· ἐκβεβλημένοι δ' ἐκ βαθρων πάτρης ἀλλοτρίαν οἰκήσουσι. Τότε χείρ πολεμίων [αύ]τοὺς ὄχλήσει· τῆς σφῶν ἀπολωλυίας γὰρ κοιρανίης, πολεμίων πάρα 5 κυριεύθησονται. Αὐτίκα δέ γε τοῖσιν ἥξει ὄμηγυρις Βοηθὸς πολυειδῆς τε πολύχειρ καὶ χαλκόποιος, τίσιν, δίκην αίτοῦσα, ἢ καταβαλεῖ μένος τούτων θρασύτητά τε πολεμίων, πολὺ πλῆθος αὐτῶν παμπάν ὀλοῦσα. Βιζαντιόν γε μὴν ἐλευθερωθῆσεται· ὑπερόριοι πάντες οἵκοι ἀθροισθῆσονται καὶ ἐν ίδίοις ἀνακαλεσθῆσονται. 'Αλλ' αἰματός ἔπτι 10 χύσις μέγιστος. Τότε ἐλπίς ὑπερασπισμός τε τῶν Ηελοποννησίων ἀνδρεῶν ἐδρασθῆσεται· ζεύγλη γὰρ ὑποπεπτωκότων τῶν πολεμίων, γαλῆνη χρέγιστος ἔσται. Μακάριος ἀνὴρ ὁ οἰκήσων τότε τὴν Ηελοπόνησον: -

'Αλλὰ πολὺ ἀξιολογωτέρα προσθήκη εἰς τὰ περὶ τῶν τειχῶν τοῦ ισθμοῦ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας εἶνε τὸ ἔξης χωρίον Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου τοῦ ἔπειτα πρώτου μετὰ τὴν ἀλωσίν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. Ηεριλαμβάνεται δὲ τοῦτο ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ Γενναδίου «ἐπὶ τῷ μακαρίτῃ καὶ ἀοιδίμῳ δεσπότῃ κορ Θεοδώρῳ Παλαιολόγῳ τῷ πορφυρογεννήτῳ», δεῖτις σώζεται, δσον μέχρι τοῦτο ήδυνήθην νὰ εὕρω, μόνον ἐν τῷ κώδικι ΧΧΙ-Ι τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἐν Νεαπόλει 'Ιερωνυμιτῶν (Gerolamini ἢ dell' Oratorio), ἐν φ. 319^α κ. ἐ.. 'Ο δὲ Θεόδωρος, εἰς δν ἀναφέρεται ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Γενναδίου, εἶνε ὁ δεύτερος τῶν διμωνύμων δεσποτῶν τῆς Ηελοποννήσου, ὁ υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίου. "Εχει δὲ τὸ χωρίον τοῦ ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ παρελθόν οἴερος ἐκγραφέντος ἐπιταφίου τοῦτο ὡς ἔξης.

"Ἐν τις ἐμέμφατ' ἀν αὐτοῦ μόνον ἀβασανίστως, τὴν περὶ τὸν

1. ἀριτφίλων	2. μεγαλορητόρων	3. ἐτ' ἐσεῖται	4. ἀπολωλήσις
5. τοὺς	κυριεύθησονται	πολυειδῆς	6. αἰτιθῆσα
καταβάλει	7. πολυπλῆσι	παμπάν	8. βιζαντιού
άκοι	9. ἀθριστήσονται	ἀλλ' αἰματός	10. ἐλπίς
10-11. ἀνδρείου (=ἀνδρείον)	ἐδρασθῆσεται	12. οἰκησου (=οἰκησον)	
13-14. πελοπόνησου (=πελοπόνησον)			

Ισθμὸν ἔκεινην ὄλιγωρίαν, ὅφ' ἡς αὐτός τε κατέσκαπται καὶ τῶν οἰκούντων τὴν νῆσον ἐξέλωσάν τε καὶ ἀπέθανον οὐκ ὄλιγοι. 'Αλλ' εὶ μή τις αἰτίας ἔξω τιθείη τὸν ἄνδρα, οὐδὲ τάδελφοῦ φείσεται· ὃς ἐτείχιζε μὲντὸ δεύτερον ώς φυλάξων· φέτο γὰρ προπολε μήσειν τοῦ τείχους πάντας ὑπὲρ ὧν ἔκεινο ἴδρυετο· οὔτε δ' ἀποσοβῆσαι τοὺς πολεμίους, οὔτε κενοὺς ἔκπεμψαι μόνος δυνάμενος, μόλις ἵσχυσε φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὔρεσθαι· 'Εργολάβοις μὲν γὰρ ἐδυνήθη τοῖς τὴν νῆσον ἔχουσι χρῆσασθαι, τῶν μὲν ἔκόντων, τῶν δὲ ἀκόντων βαδιζόντων ἐπὶ τοὺς πόνους· αὐτὸς δὲ τὴν ἄνδρῶν ἔργα καὶ νοῦν ἔχόντων οὔτ' ἥδεσαν οὔτ' ἥθελον στράττειν, οὔτ' ἡν ὅπως ἀκοντες πράττοιεν, καὶ τείχος ἀνεστα- 10 μένον ἀρχοντος ἀρετῇ καὶ σπουδῇ φυλάκων ἀνέτρεψε προδοσία καὶ ἀνοια. (Οὕτε τοίνυν ὁ γενναιότατος Κωνσταντῖνος ἐπαίνων ἀν στεροίτο δικαιίως, οἱ τῷ καλλίστοις καὶ μεγίστοις ἐγχειρηκότι τῶν ἐπ' αὐτοῦ πάντων πρέπουσιν, οὔτε τάδελφῷ τὴν αἰτίαν εὐλόγως τις ἀν ἐπενέγκοι τοῦ μὴ βεβαίως στῆναι τὴν ἀρχὴν τὸν περίβολον. Τῆς γὰρ αὐ- 15 τῆς πονηρίας τῶν ἐντὸς ισθμοῦ πάντων τό τε πρότερον τὸ θ' ὕστερον πτώμα τοῦ τείχους καὶ αἱ μετὰ ταῦτα κατασχοῦσαι τὴν νῆσον ἀπασαν συμφοραί. Καὶ καθ' ἀπέρ ούτος ἀνίστη μὲν τὸ τείχος ἐφιστάμενος πανταχοῦ τοῖς ἔργοις καὶ διατάττων ἔκαστα, οὐκ ἵσχυσε δὲ μετὰ ταῦτα σῶσαι παρὼν, οὕτως ἔκεινος συνειργάζετο μέν ποτε καὶ συνε- 20 πόνει τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ τὰ περὶ τὸν τειχισμὸν, παρεῖναι δὲ τῶν πειλεμίων ἐπιβουλευόντων καὶ σώζειν πάνυ θέλων οὐκ ἵσχυεν. Οὕτως οὔτε βοηθεῖν οὔτε βοηθοῦντες ἀμύνειν καὶ σώζειν οἰδασι Πελοποννήσιοι, καὶ οὕτ' ἀπαντάν ἔχόντες οὕτ' ἀπαντῶντες ὑφίστασθαι τολμῶσι καὶ καρτερεῖν, ἀλλ' αἰροῦνται μᾶλλον φεύγοντες καὶ χρυπτόμενοι κιν- 25 θίνευειν ἢ μετ' ἀρετῆς διακινδυνεύοντες σώζεσθαι, καὶ τοῖς ἀρχουσιν ἀντὶ δόξης δύσκλειαν φέρουσι πανταχοῦ. Οἱ τῷ μὲν πλήθει τῶν σωμάτων θαρροῦντες ἐπιχειροῦσι μετὰ δόξης σώζειν αὐτὰ, αὐτῶν δ' ὑπὸ δειλίας ἀπολλυμένων τῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς γνώμαις φαύλως ἐστρατηγηκέναι καὶ διφκηκέναι δοκοῦσι τοῖς οὐκ εἰδόσι τῶν ἀρ- 30 χοιμένων τὰς νόσους. Μόνης ἄρα τῆς χώρας κληρονόμους εἴπειν ἔστι

οἱ
αἱ

4. τοῦτον τερεύτερον 12. στερεῖτο 13. δις 14. τις 14-15 ἐπενέγκ
15. τηναρχίν 17 (καὶ 19). μεταταῦτα 18. καθάπερ 29. ὑποδειλίας

τῶν ποτὲ Ηελοποννησίων τοὺς νῦν καὶ φιλὸν τὸ τοῦ γένους. ἔχοντας ὄνομα, ἀρετῆς δὲ τῆς ἔκεινων οὐδ' ὅσον εἰκός ἐστι καὶ εἰς νόσους καθήκειν μετειληφότας.

Οσα λέγει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Γεννάδιος συμφωνοῦσι πρὸς τὰ καὶ ἔκ τῶν ἄλλων ὑπ’ ἐμοῦ συλλεγεισῶν πηγῶν γνωστὰ περὶ τοῦ Ισθμοῦ καὶ ἐν μέρει πλουτίζουσιν αὐτά. Πράγματι ὁ ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου ἐν ἔτει 1413 κτισθεὶς περίβολος, οὗ τῆς μερίμνης καὶ φυλάξεως ἡμέλησεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος, ἔνεκα τῆς ἀπροθυμίας καὶ ἀκηδίας τῶν Ηελοποννησίων, δὲν ἤρκεσεν εἰς ἄμυναν τῆς χερσονήσου ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων Τούρκων. Διὸ, ἐπιδραμόντος τοῦ Τουραχάνη τῷ 1423 ἐπῆλθον τὰποτελέσματα τῆς δλιγωρίας ἔκεινης, ὥφ’ οἵστις τε (ὁ περίβολος τοῦ Ἐξαμιλίου) κατέσκαπται καὶ τῶν οἰκούντων τὴν νῆσον ἐάλωσάν τε καὶ ἀπείθασον οὐκ ὅλην, καθ’ ἀλλέγει τὸ Γεννάδιος, δεστις δυντυχῶς δὲν προσθέτει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων καὶ αἰχμαλωτισθέντων, δν οὐδ’ ἄλλοθεν γινώσκομεν¹. Τὰ δὲ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Γενναδίου περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, δτι, καίπερ ἐκ νέου τειχίσας τῷ 1443 τὸν ὑπὸ τοῦ Τουραχάνη καταστραφέντα περίβολον, οὔτε ἀποσιβῆσαι τοὺς πολεμίους, οὔτε κενοὺς ἐκπέμψαι μόνος δυνάμενος, μόλις ἵσχυσε φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὑρέσθαι, ἀναφέρονται εἰς τὴν γνωστὴν ἡμῖν ἥπταν καὶ ρυγὴν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Θωμᾶ τῇ ἐσπέρᾳ τῆς² Η πρὸς τὴν 10 Δεκεμβρίου 1446 μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν δεσποτῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων Ἀλβανῶν³. "Λέια δὲ προσοχῆς εἶνε καὶ δόσα λέγει ὁ Γεννάδιος περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἀνακτίσεως τοῦ τείχους· ἐργολάβως μὲν γάρ εἴνυνθη τεῖχος τὴν νῆσον ἔχευσαι χρῆσασθαι, τῶν μὲν ἐκόντων, τῶν δὲ ἀκόντων βαδιζόντων ἐπὶ τοὺς πόνους. Πράγματι καὶ ἐκ τοῦ Χαλκοκονδύλη γινώσκομεν, δτι ὡς τάχιστα, ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ὡς λέγει ὁ γράψας τὸν Θρῆνον Κων-

¹ Νέου Ἑλληνομυθισμονος Τύμ. Β' σ. 469 κ. ἔ.

² Λύτση σ. 479 κ. 6.

σταντινουπόλεως¹, ἔκτισε τὸν περίβολον. ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις, συγκαλέσας αὐτοῦ (εἰς τὸν ἴσθμον) καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ ἡς αὐτὸς ἥρχε χώρας ἕνταῦθα μεταπεμψάμενος ἐληλάκει τὸ τεῖχος, παραδοὺς ἐνὲ ἐκάστῳ ὅσον ἐν τοσφῇς χρόνῳ παρέχοετο φάντομημένον². Καὶ τὰ μὲν διὰ παχέων γραμμάτων ἐνταῦθα ἀναγραφόμενα χωρία τοῦ Γενναδίου καὶ τοῦ Χαλκοκονδύλη ἐλέγχουσι τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς συρφωνοῦτας περὶ τὸν τρόπον τῆς κτίσεως τοῦ περιβόλου. "Οσα δ' ἐν τῷ εἰρημένῳ λέγει νέα δι' ἡμᾶς ὁ Γεννάδιος, δτι τῶν τὴν νῆσον ἔχόντων, ἦτοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχόντων, οὓς ἐργολάβους· παρέλαβεν ὁ Κωνσταντῖνος, τινὲς μὲν ἐκόντες, τινὲς δὲ ἄκοντες συνεπόνησαν εἰς τὴν ἀνάκτισιν τοῦ τείχους, εἶνε μὲν νέα, ἀλλὰ πάνυ πιθανά. Ἐπανελήφθη δῆλα δὴ καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου οἰκοδόμησιν, τοῦθι δπερ ἡγνοοῦμεν μέχρι τούδε, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε συμβῇ κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ περιβόλου ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ, δτε ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀρχόντων κατὰ τῆς τειχίσεως προέβη μέχρις ἀποπείρας καταστροφῆς τοῦ τείχους, ἀποτυγχούσης διὰ τὴν ἔγκαιρον ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ σύλληψιν τῶν ἀντιδρώντων³. Τέλος δὲ ἀξιόλογα εἶνε καὶ ὅσα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Γεννάδιος περὶ τῆς ὀλιγωρίας καὶ δὲλου καὶ ἀπροθυμίας τῶν Πελοποννησίων περὶ τὴν στήριξιν τοῦ βαρέος ἔργου τῶν δεσποτῶν, ἀναλαβόντων τὸν ἄλλως δυσέφικτον ἀγῶνα τῆς διασώσεως τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς ἐπαπειλουμένης ὑποδουλώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

"Ἐν τέλει δὲ προσθέτω καὶ τὸ ἔξης χωρίον ἐκ τῆς Γεωγραφίας τοῦ Μελετίου περὶ τῆς ἐτει 1446 καταστροφῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἀνακτισθέντος τείχους. Ἐτοῦτον τὸν

¹ *Ellissen* Απαλκτεν der mittel- und neugriechischen Litteratur Τόμ. Γ' σ. 115 στ. 67 κ.τ.

² *Λαονίκου Χαλκοκονδύλη* ἐκδ. Βόνης σ. 319,15 κ.τ. Προδ. Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Β' σ. 471 κ.τ.

³ Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Β' σ. 454 κ.τ.

τοῖχον τοῦ Ἰσιθμοῦ, καπεπολέμησεν δὲ β'. Σονδάτων Μουράτης, ἐν ἔτει 1816, τῇδε ιδίᾳ τοῦ Λεκεμβρόνιου μὲν 600 χιλιάδας ἀνιθρώπων, καὶ δι' ἐπιβούλησις ἀφένθη τὸ Τεῖχος ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, τὸ ὅποιον κρημνίσαντες, εἰς ἥλιθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐκνούσιεν σχεδὸν ὅλην αὐτὴν, καὶ τότε ἔκοψαν Χριστιανῶν οἱ Τοῦρκοι 22. χιλιάδας, καθιεράζοντες τὸν λεηλάτησιν ἔκαμον οἱ δὲ Παλαιόλογοι οἱ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ Θωμᾶς διὰ τῆς φυγῆς ἐλυτρώθησαν¹. Παραβόλλοντες δὲ τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς τὰς λοιπὰς πηγὰς περὶ τῆς ἐν ἔτει 1411ι καταστροφῆς², παρατηρούμεν, ὅτι τῇ μὲν ἡμερομηνίᾳ 14 Δεκεμβρίου, ἄμα δὲ καὶ τῇ μνείᾳ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Θωμᾶ ὡς φυγόντων εὑρίσκεται παρὰ μόνην τῷ "Ιωαννικῷ Καρτάνῳ", γῇ δὲ ἡμέρᾳ Σάββατον καὶ τῇ μνείᾳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σὺν τῷ Μουράτ στρατευομένων ἔξηκοντα χιλιάδων ἐν τῷ Παρισιακῷ βραχεῖ Χρονικῷ³. Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλαχοῦ εὑρίσκομεν τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδων θυμάτων τῶν Τούρκων. Κατὰ ταῦτα ὁ Μελέτιος παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐξ ἄλλης διλως ἀγνώστου εἰς τὴν ήμερην πηγὴν, ἐξ τῆς μέρος τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν ἡρύσθησαν οἱ Καρτάνος καὶ οἱ γράψας τὸ Παρισιακὸν χρονικὸν, ἀλλ' ἡτις περιείχε καὶ ἄλλα, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀριθμὸι τῶν ύπερ τῶν Τούρκων στραγέντων. "Δεξιόν δὲ σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ἀπολεσθείσῃ πηγῇ, τῆς ἀπήχησις γίνεται οἱ Μελέτιος, ἐμνημονεύετο, διὰ τὸ τεῖχος ἀφένθη δι' ἐπιβούλησις, τούτον διπερ ἀντιθ-

θ

στοιχεῖ πρὸς τὸ ἀφῆ διετίχος παρὰ τῶν ἐπιβούλων τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος. Τούτου τὴν πρώτην λέξιν κακῶς ἀπὸ τοῦ Billius alius εἰς ἡγησαμένου ἀνεγένωσκον ἀφίθησε οἱ ἐκδόται ἀντὶ τοῦ ἀφήθη (ἀφένθη), διπερ ὡς ὀρθῶς ὑπὲρ ἐμοῦ διαγνωσθὲν⁴ ἀποδεικνύει καὶ τῇ παρὰ τῷ Μελετίῳ γραφῇ ἀφένθη.

¹ "Βοκδ. 6". "Ιδν. Βενετίᾳ 1807 Τόμ. Β' σ. 365.

² Νέας Έλληνομυήμονας Τόμ. Β' σ. 479 κ.ξ.

³ Λύτροι σ. 182.

⁴ Λύτροι σ. 480.

⁵ Λύτροι σ. 484.